

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XVIII Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**PROCEEDINGS
of the XVIII International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2023»**

**2023
Астана**

УДК 001+37
ББК 72+74
G99

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2023» студенттер мен жас ғалымдардың
XVIII Халықаралық ғылыми конференциясы = XVIII
Международная научная конференция студентов и молодых
ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2023» = The XVIII International
Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE
BILIM – 2023». – Астана: – 6865 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-337-871-8

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001+37
ББК 72+74

ISBN 978-601-337-871-8

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2023**

ТҰЛҒАНЫҢ ТӘРБИЕЛІК ПОТЕНЦИАЛЫН АРТТЫРУДАҒЫ ИСЛАМНЫҢ РУХАНИ ЖӘНЕ ДҮНИЕТАНЫМДЫҚ БАҒДАРЫ

Жолмұхан Таңшолпан Мұхтарқызы

Tangsholpanzh@mail.com

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Дінтану кафедрасының 2 курс докторанты, Астана, Қазақстан.
Ғылыми жетекшісі - Каирбеков Н.Е.

XX ғасырдың соңғы онжылдығында Қазақстанда қарқынды саяси және экономикалық өзгерістермен қатар рухани өмірде де айтарлықтай өзгерістер орын алған.

Бүгінгі күні қазіргі қазақстандық қоғам дамудың аса қарқынды кезеңінде. Тек қоғамда ғана емес, оның бүкіл рухани - мәдени саласында да түбегейлі қайта құрылымдау орын алуда. Санасы мен қолданылатын әлеуметтік тәжірибелері жаңа өмірге сай келетін, тәуелсіздік кезінде қалыптасқан тұрғын халықтың саны өсуде. Өткен екі онжылдықта орын алған ұлттық өзіндік сананың дамуы және діни жандандыру қазіргі кезде белгілі бір межеге жеткен. Қазақстанда ислам діні басым орынға ие, көптеген жағдайларда исламдық діншілдік қазақтардың рухани жандануының негізіне айналды деуге болады.

Қазақстан үшін жаңа құбылыс болып табылатын дінге жаппай бет бұрушылық постсоветтік қоғамдық сананың түбегейлі өзгере бастағандығын көрсетті. Соңғы жылдар ішінде исламдық пікірталастар мен оларды іске асыру тәжірибесі күнделікті өмірден байқалмай, бірақ бекем орын ала бастады және қазіргі кездегі шағын әлеуметтенушіліктің мәнін айтарлықтай өзгертті. Қоғамның бір бөлігі исламдық құндылықтарды мойындай бастағандығының нәтижесінде мұсылманның бейнесі маргиналды және тек қана этникалық сипатта болып қана қоймай, айтарлықтай өзгере бастады. Діншілдікті адамның рухани жетілдірілуінің және тәрбие құралы ретінде пайдалану алдыңғы ұрпақтар мен елдің даму кезеңдерінің тарихи мұрасына қатысты мирасқорлығы деп білуге болады [1, 25].

Тәрбие - бұл адамға, оның рухани және физикалық дамуына оны өндірістік, әлеуметтік және мәдени қызметке дайындау үшін жүйелі және мақсатты әсер ету процесі. Бірақ білім беру жеке процесс емес, ол оқыту мен білім берумен тығыз байланысты, өйткені бұл процестер адамға тұтастай бағытталған. Негізінен балаға тәрбие ерте жастан берілуі тиіс, себебі әйгілі ғалым Әл-Фараби айтқандай «тәрбиесіз берілген білім адамға зиян». Тәрбие бағдарында эмоцияларға, ерік-жігерге, мінезге, құндылық бағдарларына және ақыл-ойға әсер ететін жеке компоненттерді бөліп көрсету қиын. Бірақ, соған қарамастан, тәрбие мен білім беру процестерінде айырмашылықтар бар. Негізгі мақсаты адамның танымдық процестерін, оның қабілеттерін дамыту, білім алу болып табылатын білімнен айырмашылығы, тәрбиелеу адамды тұлға ретінде қалыптастыруды, оның әлемге, қоғамға және онымен қарым-қатынасты мақсат етеді.

Осылайша, білім беру көбінесе мақсатты сипатқа ие, ол білім беру қызметінің белгілі бір бағытын, оның түпкі мақсаттары туралы хабардар болуды, сондай-ақ осы мақсаттарға жетудің құралдары мен әдістерін қамтиды. Тәрбиенің мақсаты - арнайы ұйымдастырылған тәрбиелік іс-шараларды жүзеге асырып, іс-әрекеттерді жүзеге асыру арқылы адамның бойынан оң өзгерістерді күту. Бірақ білім беру мақсаттары бір рет белгіленбейді, біртұтас болып көрінбейді, белгілі бір қоғам жариялаған идеялық және құндылық нұсқауларымен анықталады [2,47].

Алайда, тәрбиенің басты мақсаты - баланың қоғамдағы өмірге қажетті қасиеттері бар тұлға ретінде қалыптасуы мен дамуы. Сондай-ақ, білім беру процесінің идеялық негізі ретінде гуманизм принциптерін ұстану керек екенін атап өткен жөн. Яғни, адамда тарихи және

мемлекеттік шекаралары жоқ «жалпыадамзаттық құндылықтарды» тәрбиелеу. Олар адамзат дамуының әртүрлі кезеңдеріндегі білім беру мақсаттарын анықтайды. Бұл мақсаттар негізінен мораль мен ізгілік ұғымына, сондай-ақ адамға және оның айналасына байланысты. Бірақ «жалпыадамзаттық құндылықтармен» қатар, қоғамдағы ағымдағы процестерді тәрбие беру үрдісінің алдына қойылған мақсаттар бар, бұл мемлекеттік форма. Қоғам мен мемлекетті дамытудың бүгінгі кезеңінің мақсаттары бастамашыл, іскер, табысқа ұмтылған адамды тәрбиелеу болып табылады.

Тәрбие түрлері білім беру мақсаттарының, процестерінің және оларға қол жеткізу тәсілдерінің әртүрлілігі қағидаты бойынша жіктеледі. Тәрбие стилдерінің бірнеше жіктелуін қарастырыңыз, олардың біріншісі институционалдық негізде. Тәрбие институттары дегеніміз-адамға тәрбиелік әсер етуге арналған әлеуметтік ұйымдар мен құрылымдар. Тәрбиенің негізгі институты - отбасы. Отбасының әсері уақыт өте арта түседі. Үйде бала уақытының үштен екісін өткізеді. Отбасында қалыптасқан әдеттер өмір бойы сақталады. Отбасындағы тәрбие оны бірқатар үй міндеттерін жүзеге асыруға қатысты руды, тапсырмалар мен іс-әрекеттерді біртіндеп күрделендіруді қамтиды. Отбасылық тәрбиенің күші оның терең эмоционалдылығында, сонымен қатар сүйікті ата-аналармен өте сенімді қарым-қатынасында.

Ерте балалық шақта баланы танудың негізгі тәсілі - басқалардың сөздері мен іс-әрекеттерін тікелей көбейту, сондықтан сыртқы теріс әсерді шектеу қажет. Бірақ нәтижесінде, отбасы тәрбие институты ретінде балаға үлкен зиян келтіруі мүмкін, өйткені ол отбасы мүшелерінің жеке мүмкіндіктерінен, олардың интеллектуалды және мәдени даму деңгейінен асып кетпейді [3, 62].

Мектептегі тәрбие балаға жан-жақты тәрбиелік әсер ету үшін кең мүмкіндіктер береді. Балаға мектепте кездесетін әр адам оған жаңа нәрсе әкеледі. Бұл жағдайда мұғалімнің тұлғасы және құрдастарымен қарым-қатынастың оң сипаты үлкен рөл атқарады. Сонымен қатар, мектепте білім беру жалпы гуманитарлық цикл пәндері арқылы тікелей жүруі мүмкін. Отбасыдағы сияқты, мектептегі тәрбиенің де әлсіз жақтары бар, олардың бірі – иесіздік. Көбінесе мұғалімдер, отбасы мүшелерінен айырмашылығы, барлық балаларға бірдей көңіл бөледі, олардың әрқайсысы жеке тұлға екенін және ерекше көзқарасты қажет ететінін ұмытып кетеді, сондықтан мектеп пен отбасылық тәрбиені, әсіресе бастауыш мектепте қатар назарда ұстау өте маңызды. Мектептен тыс тәрбие мектептен тыс балалар мекемелеріндегі тәрбиелік міндеттерді шешуді қамтиды. Оған тән сол ерекшеліктері мен бейнелеу іс-әрекетін тәрбиелеу.

Жоғарыда аталған білім беру институттарынан басқа, діни дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар арқылы жүзеге асырылатын конфессиялық (діни) тәрбиені жүрекке бағытталған діни құндылықтары жүйесіне, адамның құдайдан шыққан дініне деген сеніммен байланыстыруға болады. Қазіргі әлемде халықтың 90% - ға жуығы діндарлар болғандықтан, діни тәрбиенің рөлі зор.

Базалық білімдерден басқа, студенттер мен магистранттардың назары Ислам тану және дінтану мәселелеріне, Дін философиясы, Қазақстанда жұмыс істейтін конфессиялардың философиялық және дүниетанымдық негіздері, Қазақстан Республикасы аумағындағы діни қызметтің құқықтық аспектілері және объективті ғылыми бағыт үшін қажетті басқа да маңызды тақырыптарға аударылады конфессияаралық қатынастар саласында туындайтын проблема ларды шешуге бағытталған. Сондай-ақ, тәрбиені тәрбиеші мен оқушы арасындағы қарым-қатынас стиліне қарай жіктеуге болады. Осы негізде авторитарлық, демократиялық, либералды және рұқсат етілген білім ерекшеленеді [5, 57].

Исламтану жеткілікті нұсқаулық, позитивті материалды қамтитыны белгілі, өйткені оны адамзаттың әлемдік рухына елеулі үлес қосқан көрнекті ислам теологтары, ойшылдар, философтар жасаған. Ислам мәдениетінің философиялық, теологиялық ескерткіштері адам рухының осы туындыла рымен танысу процесінде білім алушылар жақсы түсінетін жоғары

рухани және адамгершілік бағытты айқын көрсетеді. Исламға тарихи - мәдени аспектіде тұтас әлеуметтік - рухани құбылыс ретінде зерттеуге мүмкіндік беретін әртүрлі пәндер арасындағы пәнаралық байланыстар да оқытылады.

Бүгінде «Нұр-Мұбарак университетінің» Дінтану және мәдениеттану кафедрасының негізінде Қазақстанда исламтанудың академиялық ғылыми дәстүрі қалыптасуда, ол шетелдік мамандармен тығыз ынтымақтастықты қолдайды. Бүгінгі таңда қазақстандық исламтанушылардың кәсіби біліктілігі мен біліктілігінің деңгейі өскенін атап өткен жөн. Олардың көпшілігі әлемнің жетекші ислам орталықтарында біліктілікті арттыру курстарынан өтті.

Жоғарыда аталған білім беру стильдерінен басқа, белгілі бір философиялық тұжырымдамаларға негізделген білім беру модельдері де бар.

Тәрбие үрдісіндегі негізгі қағида - баланың қалауына кедергі жасамау, ол баланың денсаулығына, ақыл-ой мен руханияттың дамуына зиян тигізуі мүмкін. Өмірде тәрбие процесінде стильдердің бірі тек сол ғана стиль қолданылмайды. Әр мұғалім қазіргі кездегі нақты жағдайға, сондай-ақ баланың жеке қасиеттеріне байланысты өзінің білім беру стилін қолданады. Стильдің түбегейлі өзгеруі және бірден екіншісіне күрт ауысу балаға стресс болып табылады, өйткені әр стиль мұғалімнің жеке қасиеттеріне негізделген және баланың өміріндегі өзгерістерге әкелуі мүмкін [6].

Адамзаттың және педагогикалық ғылымның тарихи дамуы барысында тұлғаның тәрбиелену әлеуетін арттырудағы исламның рухани және дүниетанымдық бағдарламалары айтарлықтай өзгерістерге ұшырады. Қоғамның әлеуметтік дамуының осы кезеңінде тәрбие мыналарды қамтиды:

- адамзаттың әлеуметтік тәжірибесін және әлемдік мәдениетті беру;
- адамға немесе адамдар тобына тікелей тәрбиелік әсер;
- тәрбиеленушінің өмірі мен қызметін ұйымдастыруды;
- тәрбиеленуші тұлғасының өзін-өзі дамытуына жағдай жасау және т. б.

Жалпы алғанда, білім беру - бұл негізгі компоненттері тәрбиеші, оқушы, олардың өзара әрекеттесу процесі, сондай-ақ осы процестің өту шарттары болып табылатын процесс. Тәрбие процесін ұйымдастыру және қойылған мақсаттар мен міндеттерді іске асыру әртүрлі тәрбие институттары: отбасы, мектеп, бұқаралық ақпарат құралдары және басқалар арқылы жүзеге асырылады. Адамды тәрбиелеу процесінде басты мақсат - қазіргі жағдайда тәуелсіз өмір сүруге және қызмет етуге қабілетті жан-жақты және үйлесімді дамыған адамды қалыптастыру. Осыған байланысты ақыл-ой, эстетикалық, еңбек, физикалық, құқықтық, экологиялық және басқа да білім беру бағыттары жүзеге асырылады.

Тәрбие процесіне қойылған мақсаттарды әртүрлі жолдармен шешуге болады, бірақ оларды шешудің тиімділігі келесі факторларға байланысты:

- әдістерді, тәсілдерді және тәрбие құралдарын жиынтық қолдану әдістері;
- тәрбиеленушінің жеке ерекшеліктерін есепке алу;
- тәрбие процесін жүргізудің шарттары мен жағдайлары.

Жалпы алғанда, әрбір білім беру жүйесі уақыттың, қолданыстағы әлеуметтік формацияның, әлеуметтік қатынастардың және тағы басқалардың ізін қалдырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Прозоров С. М. Научное исламоведение в контексте исламского образования в России // Письменные памятники Востока. 2019. No 1(14). С. 270–278
2. Абдакимов А., Бегалинова К., Кенжин К. және т. б. Қазақстан — конфессия аралық келісім орталығы: кітап - альбом. Астана: Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Дін мәселелері жөніндегі ғылыми-зерттеу және талдау орталығы» мемлекеттік мекемесі, 2020. 96 б.

3. Руслан Курбанов. «Ислам білімінің профанациясы.» <http://wordyou.ru/v-islame/profanaciya-islamskogo-obrazovaniya.html>
4. Сусилавати С, Рахманиа А, Ясин А, Вахидмурни В, Маселено А. Нравственное обучение в формировании умеренных мусульман в Исламском Колледже в Маланге // Международный журнал психосоциальной реабилитации. – Том 24, №. – 2020. – С. 2042-2045.
5. Анан А. Внедрение поликультурного исламского образования в построении религиозной гармонии учащихся // Поликультурное образование. – 2020. Том 4, №1. – С. 22-26.
6. Тома С, Уокер Д, Чен Ю, Фришан А, Мулен-Стожек Д, Кристьянссон К. Применение подростками добродетелей в пяти культурных контекстах // Психология развития. – Том 55, №10. – 2019. – С. 2181-2185.

УДК 291.3

COVID-19 КАК КАТАЛИЗАТОР ПЕРЕХОДА РЕЛИГИИ В ИНТЕРНЕТ

Жусупов Санжар Муратулы

sanz.01@mail.ru

студент 4 курса кафедры религиоведения
ЕНУ имени Л.Н. Гумилёва, Астана, Казахстан
Научный руководитель - Малгараева З.Б.

С начала 1980-х годов в Америке, начался рост религиозных представлений и практики в онлайн-среде. Начиная с формирования религиозных подгрупп в Usenet (компьютерная сеть, используемая для общения и публикации файлов) и религиозных сообществ на основе электронной почты, стали появляться разнообразные формы религиозного взаимодействия. [1, 232 с.]

Сегодня интернет играет ключевую роль в получении информации для множества людей: от новостей, рецептов и других разного рода данных. Религия в данном случае не является исключением.

В эпоху цифровизации получение религиозных знаний не требует много времени и усилий. Доступность информации через Интернет не имеет себе равных. Если вы используете правильный поисковый запрос, вы можете найти ответы на свои вопросы в течение нескольких секунд.

Для религиозных деятелей, легкодоступность и всеобщий охват интернета, позволили транслировать свои течения на весь земной шар, тем самым не ограничивая себя исключительно одним городом или страной.

Качество интернета и его покрытие росло из года в год, и нарастающее влияние его на общество было сложно не заметить. Например, в своем послании к 36-му всемирному дню связи в мае 2002 году, Иоанн Павел II сказал: «Для Церкви новый мир киберпространства является призывом к великому приключению - использовать его потенциал для провозглашения Евангельской вести. Этот вызов лежит в основе того, что значит в начале тысячелетия следовать повелению Господа "пуститься в глубину": *Disc in altum!* (Лк 5:4)».[2] Признание интернета главой крупнейшей конфессии на планете демонстрирует рост влияние интерната в сфере религии уже в 2002 году. Но в том же послании говорится: «Интернет никогда не заменит того глубокого переживания Бога, которое может предложить только живая, литургическая и сакраментальная жизнь Церкви, он, безусловно, может стать уникальным дополнением и поддержкой как в подготовке к встрече с Христом в общине, так и в поддержке новообращенного в начавшемся пути веры.»[2]